

Original Article

ประสิทธิผลของโปรแกรมการวางแผนจำหน่ายต่อคุณภาพชีวิต และภาวะแทรกซ้อนของผู้ป่วยผ่าตัดมะเร็งเต้านมที่คาสายระบาย สุญญากาศกลับบ้าน

เยาวนาฏ เคนจันทา¹, นิภาพรรณ ฤทธิรอด², อองอาจ ไสมอินทร์³, อนงค์พร วงศ์พุทธร³

¹พยาบาลชำนาญการ พนักงนมหวิททยาลัย โรงพยาบาลศรีนครินทร์ มหวิททยาลัยขอนแก่น

²พยาบาลชำนาญการพิเศษ พนักงนมหวิททยาลัย โรงพยาบาลศรีนครินทร์ มหวิททยาลัยขอนแก่น

³ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาศัลยศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ มหวิททยาลัยขอนแก่น

ผู้รับผิดชอบบทความ: เยาวนาฏ เคนจันทา

ฝ่ายการพยาบาล โรงพยาบาลศรีนครินทร์ คณะแพทยศาสตร์ มหวิททยาลัยขอนแก่น

e-mail : kyawan@kku.ac.th

บทคัดย่อ

หลักการและวัตถุประสงค์: โรคมะเร็งเต้านมเป็นปัญหาสุขภาพที่สำคัญทั่วโลก การรักษาด้วยวิธีการผ่าตัดเป็นมาตรฐานในการรักษามะเร็งเต้านมในทุกระยะ หลังผ่าตัดผู้ป่วยอาจจะได้รับการคาสายระบายสุญญากาศ (radivac drain: RVD) ไว้เพื่อระบายเลือดและน้ำเหลืองใต้แผลผ่าตัดไว้ประมาณ 14 วัน จึงจำหน่ายกลับบ้านได้ งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรมการวางแผนจำหน่ายต่อคุณภาพชีวิตและภาวะแทรกซ้อนของผู้ป่วยผ่าตัดมะเร็งเต้านมที่คาสาย RVD กลับบ้าน

วิธีการศึกษา: เป็นการศึกษาเชิงทดลองแบบสองกลุ่ม วัดก่อนและหลังการทดลอง กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ป่วยผ่าตัดมะเร็งเต้านมที่คาสาย RVD กลับบ้าน ในโรงพยาบาลศรีนครินทร์ ระหว่างปี พ.ศ. 2563-2565 เลือกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 32 ราย แบ่งเป็นกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองจำนวนกลุ่มละ 16 ราย โดยกลุ่มทดลองได้รับโปรแกรมวางแผนการจำหน่าย และกลุ่มควบคุมได้รับการพยาบาลตามปกติ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือโปรแกรมการวางแผนการจำหน่ายผู้ป่วยผ่าตัดมะเร็งเต้านมที่คาสายระบายสุญญากาศกลับบ้าน คู่มือการดูแลตนเองภายหลังการผ่าตัดมะเร็งเต้านมที่ และการติดตามดูแลต่อเนืองทางโทรศัพท์หลังจำหน่าย 3 วัน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบบันทึกข้อมูลทั่วไป แบบวัดคุณภาพชีวิตและ

แบบบันทึกการเกิดภาวะแทรกซ้อน มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.8406 ข้อมูลทั่วไปวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงบรรยาย เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคุณภาพชีวิตด้วยสถิติ Paired t-test และเปรียบเทียบการเกิดภาวะแทรกซ้อนของกลุ่มทดลองและควบคุมด้วยสถิติร้อยละ

ผลการศึกษา: พบว่าหลังการทดลองคะแนนเฉลี่ยคุณภาพชีวิตโดยรวมของกลุ่มทดลองสูง (mean = 104, SD ± 8.99) กว่ากลุ่มควบคุม (mean = 91.81, SD ± 13.34) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$, 95% CI 3.97-20.40) คะแนนภาวะแทรกซ้อนที่พบส่วนใหญ่มีสายระบายสัญญาณศาสตร์ไม่ทำงานในกลุ่มทดลองน้อยกว่ากลุ่มควบคุม ร้อยละ 43.75

สรุป: การนำโปรแกรมการวางแผนการจำหน่ายมาใช้ในการดูแลผู้ป่วยผ่าตัดมะเร็งเต้านมที่คาสายระบายสัญญาณศาสตร์กลับบ้านสามารถช่วยให้ผู้ป่วยมีคุณภาพชีวิตที่ดีและภาวะแทรกซ้อนที่อาจเกิดขึ้นได้ การวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาวิจัยในระยะยาวเพื่อติดตามคุณภาพชีวิตและภาวะแทรกซ้อนใน 3-6 เดือน

คำสำคัญ: มะเร็งเต้านม การวางแผนจำหน่าย คุณภาพชีวิต ภาวะแทรกซ้อน

บทนำ

โรคมะเร็งเต้านมเป็นมะเร็งที่พบมากที่สุดและผู้หญิงทั่วโลก และมีแนวโน้มพบมากขึ้นทุกปี สถิติปี พ.ศ. 2563 พบผู้ป่วยโรคมะเร็งเต้านมรายใหม่ทั่วโลก 2.26 ล้านคนเสียชีวิตด้วยโรคมะเร็งเต้านมมากถึง 6.84 แสนคน¹ ในประเทศไทยพบผู้ป่วยโรคมะเร็งเต้านมเป็นอันดับหนึ่งในผู้หญิงร้อยละ 39.8 ของโรคมะเร็งทั้งหมด² โดยพบผู้ป่วยโรคมะเร็งเต้านมรายใหม่เพิ่มขึ้นจากจำนวน 17,043 คนในปี พ.ศ. 2560 เพิ่มขึ้นเป็น 18,577 คน ในปี พ.ศ. 2563 และคาดว่าจะเพิ่มขึ้นเป็น 22,363 คน ในปี พ.ศ. 2566³ ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลผู้ป่วยโรคมะเร็งเต้านมของโรงพยาบาลศรีนครินทร์ คณะแพทยศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น ในปี พ.ศ. 2561⁴ พบผู้ป่วยโรคมะเร็งเต้านมเป็นอันดับหนึ่งในผู้หญิงร้อยละ 25.59 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 26.69 ในปี พ.ศ. 2562⁵ และร้อยละ 21.22 ในปี 2563⁶ ของโรคมะเร็งทั้งหมด

ปัจจุบันการรักษาโรคมะเร็งเต้านมใช้วิธีการรักษาแบบผสมผสานกันหลายวิธี ได้แก่ การผ่าตัด การให้ยาเคมีบำบัด การฉายรังสี และการรับประทานยาต้านฮอร์โมน ซึ่งการผ่าตัดยังเป็นการรักษาหลักที่สำคัญในการรักษาผู้ป่วยโรคมะเร็งเต้านมในทุกระยะ เป้าหมายของการผ่าตัดเพื่อลดอัตราการกลับเป็นซ้ำในกลุ่มโรคมะเร็งเต้านมชนิดไม่ลุกลาม และเพื่อควบคุมการแพร่กระจายโรคในระยะลุกลาม การผ่าตัดรักษาโรคมะเร็งเต้านมด้วยวิธี modified radical mastectomy (MRM) ยังเป็นวิธีที่ศัลยแพทย์เลือกใช้เป็นมาตรฐานสำหรับผู้ป่วยผู้ป่วยที่อยู่ในระยะที่ 1 และ 2 (stage I, IIA, IIB) การผ่าตัดด้วยวิธี MRM นี้ ผู้ป่วยจะสูญเสียเนื้อของเต้านมทั้งหมดทำให้รูปร่างของเต้านมแตกต่างไปจากเดิม หลังผ่าตัดผู้ป่วยจะคาสาย RVD ไว้เพื่อระบายเลือดและน้ำเหลืองใต้แผลผ่าตัดและจะเอาสาย RVD ออกเมื่อน้ำเหลืองออกน้อยกว่า 20 ml.

ใน 24 ชั่วโมง โดยทั่วไปใช้เวลาประมาณ 12-14 วัน จากการปฏิบัติงานพบว่าผู้ป่วยหลังผ่าตัดด้วยวิธี MRM วันที่ 4 ผู้ป่วยสามารถช่วยเหลือตนเองได้ดี สามารถปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้เอง ไม่มีเหตุการณ์ใดๆ เพิ่มเติม มีเพียงการสังเกตและบันทึกปริมาณน้ำเหลืองที่ระบายออกมาในแต่ละวันเท่านั้น แต่ผู้ป่วยต้องอยู่โรงพยาบาลเพื่อรอเอาสาย RVD ออกประมาณ 12-14 วัน จากสถิติของหอผู้ป่วยพิเศษชั้น 13 ในปี พ.ศ. 2560-2562 พบว่า จำนวนผู้ป่วยผ่าตัดมะเร็งเต้านมที่คาสาย RVD กลับบ้านจำนวน 9, 11 และ 14 ราย ตามลำดับ จากการทบทวนข้อมูลผู้ป่วยที่คาสาย RVD กลับบ้านในปี พ.ศ. 2562 จำนวน 8 ราย พบว่าผู้ป่วยกลับบ้านหลังผ่าตัด 4-5 วัน เนื่องจากมีข้อจำกัดเรื่องค่าใช้จ่ายค่าห้องพิเศษ และไม่มีผู้ดูแลขณะอยู่โรงพยาบาล จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ป่วยที่รอเอาสาย RVD ออก จำนวน 10 ราย พบว่า ผู้ป่วยอยากกลับบ้านแต่มีความกังวลใจเรื่องการดูแลสาย RVD กลัวสายหลุด และกังวลเรื่องการดูแลแผลผ่าตัดกลัวแผลติดเชื้อ อีกทั้งไม่มั่นใจในการดูแลตนเองในขณะที่คาสาย RVD ผู้ป่วยให้ข้อเสนอแนะว่า ถ้ามีการสอนการดูแลตนเองขณะคาสาย RVD มีเอกสารและช่องทางการติดต่อเมื่อมีปัญหาจะมีความมั่นใจมากขึ้น จากการศึกษาของ Hesselink et al., 2012⁷ พบว่า ผู้ป่วยที่นอนรักษาในโรงพยาบาลช่วงสั้นๆ เมื่อจำหน่ายออกจากโรงพยาบาลเพื่อกลับไปพักฟื้นที่บ้านทั้งที่ยังคาสายระบายต่างๆ จะเกิดความเครียดและความวิตกกังวลโดยเฉพาะกลุ่มที่ยังไม่มีประสบการณ์ด้านการดูแลตนเองเมื่อคาสายระบายต่างๆ พาศนา บุญยะมาน⁸ ให้ข้อเสนอแนะกรณีผู้ป่วยผ่าตัดมะเร็งเต้านมที่จำหน่ายพร้อมสาย RVD จำเป็นต้องเรียนรู้วิธีการดูแลตนเองเพื่อป้องกันภาวะแทรกซ้อนต่างๆ ที่ อาจเกิดขึ้น และปรับเปลี่ยนแบบแผนการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับสภาพการเจ็บป่วย พยาบาลในฐานะผู้ดูแลจะต้องให้การช่วยเหลือ และพัฒนาศักยภาพผู้ป่วยโดยการให้ความรู้และการฝึกทักษะอย่างมีแบบแผน ช่วยให้ผู้ป่วยและผู้ดูแลเกิดความ มั่นใจในการดูแลตนเองมากขึ้น

หอผู้ป่วยพิเศษชั้น 13 ได้พัฒนาแนวทางการปฏิบัติการวางแผนจำหน่ายผู้ป่วยผ่าตัดมะเร็งเต้านมโดยการเตรียมความพร้อมผู้ป่วยเรื่องการสังเกตภาวะแทรกซ้อนหลังผ่าตัด การส่งเสริมการบริหารแขนและไหล่ การดูแลตนเองเพื่อป้องกันสาย RVD เลื่อนหลุด และการประเมินความรู้เกี่ยวกับการดูแลตนเองที่ถูกต้องหลังผ่าตัด แต่การสื่อสารข้อมูลความพร้อมจำหน่ายของผู้ป่วยกับทีมสหสาขายังไม่ชัดเจน เอกสาร/คู่มือการดูแลตนเองของผู้ป่วยยังไม่ครอบคลุมเกี่ยวกับการดูแลตนเองเมื่อคาสาย RVD ผู้ป่วยและผู้ดูแลไม่มั่นใจในการดูแลตนเองเมื่อคาสาย RVD จากการทบทวนงานวิจัยของธวัช อิงศิริโรรัตน์ และสิทธิ เชาวีสิน⁹ พบภาวะแทรกซ้อนในผู้ป่วยหลังผ่าตัดมะเร็งเต้านมด้วยวิธี MRM และคาสาย RVD กลับบ้าน คือ ภาวะของเหลวคั่งใต้แผล (seroma) พบอุบัติการณ์ร้อยละ 13.73 แผลผ่าตัดติดเชื้อ (surgical site infection) พบอุบัติการณ์ร้อยละ 5.23 และ seroma with surgical site infection พบอุบัติการณ์ร้อยละ 2.61 การเกิดภาวะแทรกซ้อนหลังผ่าตัดจะส่งผลให้ผู้ป่วยต้องนอนโรงพยาบาลนานขึ้น ไม่สามารถจำหน่ายผู้ป่วยออกจากโรงพยาบาลตามระยะเวลาที่กำหนดของแผนการรักษา ส่งผลกระทบด้านจิตใจ คือ

ความรู้สึกไม่แน่นอนในชีวิต กลัวรักษาไม่หายเกิดความวิตกกังวล ส่งผลกระทบด้านสังคมซึ่งผู้ป่วยและครอบครัวต้องเผชิญปัญหาด้านเศรษฐกิจทำให้สูญเสียรายได้ อีกทั้งบทบาททางสังคมเปลี่ยนแปลงเนื่องจากผู้ป่วยต้องอยู่ในภาวะพึ่งพิง ปัญหาเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยเป็นอย่างมาก^{10,11}

การวางแผนจำหน่ายเป็นกระบวนการในการเตรียมความพร้อมผู้ป่วยทั้งด้านร่างกายจิตใจ อารมณ์ และสังคม มีเป้าหมายเพื่อให้ผู้ป่วยสามารถจำหน่ายออกจากโรงพยาบาลได้เร็วสามารถกลับไปดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างดีที่สุด การวางแผนจำหน่ายที่มีประสิทธิภาพสามารถเพิ่มคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยผ่าตัดมะเร็งเต้านมได้¹²⁻¹⁴ ดังนั้นผู้วิจัยจึงพัฒนาโปรแกรมการวางแผนจำหน่ายผู้ป่วยผ่าตัดมะเร็งเต้านมที่คาสาย RVD กลับบ้านขึ้น เพื่อจะทำให้ทราบขั้นตอนการดูแลผู้ป่วยในแต่ละช่วงเวลาตามสภาพปัญหาของผู้ป่วย และมีแนวทางที่ชัดเจนในการสอน สาธิต และฝึกทักษะการดูแลตนเอง ซึ่งจะทำให้ลดระยะเวลาในการนอนโรงพยาบาล ลดค่าใช้จ่ายลดค่ารักษาพยาบาล ลดการกลับมารักษาซ้ำ ผู้ป่วยและผู้ดูแลพึงพอใจ ยังคงคุณภาพและประสิทธิภาพในการรักษาพยาบาล และไม่เกิดภาวะแทรกซ้อนที่ป้องกันได้

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของโปรแกรมการวางแผนจำหน่ายต่อคุณภาพชีวิตและภาวะแทรกซ้อนหลังผ่าตัดของผู้ป่วยมะเร็งเต้านมที่คาสาย RVD กลับบ้าน

วิธีการศึกษา

เป็นการวิจัยกึ่งทดลองแบบสองกลุ่ม วัดก่อนและหลังการทดลอง กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ป่วยที่ได้รับการวินิจฉัยว่าเป็นโรคมะเร็งเต้านมและรักษาด้วยวิธีการผ่าตัดแบบ MRM เข้ารับการรักษาในหอผู้ป่วยพิเศษชั้น 13 โรงพยาบาลศรีนครินทร์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ระหว่างเดือนพฤษภาคม 2563 ถึงเดือนพฤษภาคม 2565 จำนวน 32 คน แบ่งเป็น 2 กลุ่มคือกลุ่มควบคุมจำนวน 16 คน และกลุ่มทดลองจำนวน 16 คน กลุ่มควบคุมได้รับการดูแลตามปกติและกลุ่มทดลองได้รับโปรแกรมการวางแผนจำหน่าย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย แบบบันทึกข้อมูลส่วนบุคคล แบบประเมินคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลกชุดย่อฉบับภาษาไทย (WHOQOL-BREF-THAI) และแบบบันทึกการเกิดภาวะแทรกซ้อนหลังผ่าตัด เครื่องมือที่ใช้ในการวางแผนจำหน่ายประกอบด้วย 1) คู่มือการดูแลตนเองสำหรับผู้ป่วยก่อนและหลังผ่าตัดเต้านม 2) คู่มือการวางแผนจำหน่ายผู้ป่วยผ่าตัดมะเร็งเต้านมตามรูปแบบ D-M-E-T-H-O-D วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบความแตกต่างข้อมูลระหว่างกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองด้วยสถิติ chi-square test

ในกรณีที่เป็นข้อมูลแจกแจงนับ และ independent t-test ในกรณีที่เป็นข้อมูลต่อเนื่อง เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคุณภาพชีวิตของกลุ่มทดลองระหว่างก่อนทดลองและหลังการทดลองด้วยสถิติ paired t-test โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ป่วยที่ได้รับการวินิจฉัยว่าเป็นโรคมะเร็งเต้านมอายุระหว่าง 18-60 ปี รู้สึกตัวดี สามารถสื่อสารด้วยวิธีพูด อ่าน เขียน และฟังภาษาไทยได้ มีโทรศัพท์ที่สามารถติดต่อได้ ยินดีเข้าร่วมการศึกษา รักษาด้วยวิธีการผ่าตัดแบบ MRM ไม่มีโรคประจำตัวที่เกิดภาวะแทรกซ้อนรุนแรงส่งผลต่อการรักษา เข้ารับการรักษาในหอผู้ป่วยพิเศษชั้น 13 โรงพยาบาลศรีนครินทร์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ระหว่างเดือนพฤษภาคม 2563 ถึงเดือนพฤษภาคม 2565

การคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง

การคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยกำหนดค่าอำนาจของการทดสอบที่ power .80 ระดับความเชื่อมั่น .05 ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างกลุ่มละ 16 คน กลุ่มควบคุมได้รับการดูแลตามปกติ และกลุ่มทดลองได้รับโปรแกรมการวางแผนจำหน่าย โดยจะดำเนินการเก็บข้อมูลในกลุ่มควบคุมก่อน เสร็จแล้วจึงเก็บข้อมูลในกลุ่มทดลอง เพื่อป้องกันความคลาดเคลื่อนที่อาจเกิดจากการแพร่ของการทดลองไปยังกลุ่มควบคุมเกณฑ์ในการคัดผู้ป่วยออกจากการศึกษา (exclusion criteria) ได้แก่ ผู้ป่วยที่มีโรคประจำตัวอื่น ๆ ที่เกิดภาวะแทรกซ้อนรุนแรงส่งผลต่อการรักษา เช่น เบาหวานที่ควบคุมไม่ได้ ความดันโลหิตสูงวิกฤตโดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) ตามคุณสมบัติที่กำหนด เมื่อคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างเพื่อทดสอบสมมติฐานเพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย 2 กลุ่มที่เป็นอิสระต่อกัน โดยใช้สูตรดังนี้

$$n = \frac{(z_{1-\frac{\alpha}{2}} + z_{1-\beta})^2 (\sigma_1^2 + \sigma_2^2)}{(\mu_1 - \mu_2)^2}$$

เมื่อกำหนดให้

n = ขนาดของตัวอย่างต่อกลุ่ม

$Z_{1-\frac{\alpha}{2}}$ = ค่ามาตรฐานจากตารางแจกแจงปกติมาตรฐานที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ($\alpha = 0.05$) มีค่าเท่ากับ 1.96

$Z_{1-\beta}$ = ค่ามาตรฐานจากตารางแจกแจงปกติมาตรฐานเมื่อกำหนดค่า $\beta = 0.80$ (power = 80%) มีค่าเท่ากับ 0.842

μ_1 = ค่าเฉลี่ยของคะแนนคุณภาพชีวิตกลุ่มทดลอง มีค่าเท่ากับ 4.55

μ_2 = ค่าเฉลี่ยของคะแนนคุณภาพชีวิตกลุ่มควบคุม มีค่าเท่ากับ 4.09

σ_1 = ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนคุณภาพชีวิตกลุ่มทดลอง มีค่าเท่ากับ 0.31

σ_2 = ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนคุณภาพชีวิตกลุ่มควบคุม มีค่าเท่ากับ 0.57

จากการศึกษาของอุบล จ๋วงพานิช และคณะ¹⁴ ที่ศึกษาผลของการใช้โปรแกรมการวางแผนจำหน่ายต่อพฤติกรรมการดูแลตนเองและคุณภาพชีวิตในผู้ป่วยมะเร็งเต้านมที่ได้รับการรักษาด้วยยาเคมีบำบัด ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับการศึกษาในครั้งนี้ เมื่อคำนวณขนาดของตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจากการแทนค่าในสูตร ได้ดังนี้

$$n = \frac{(1.96 + 0.842)^2 (0.31^2 + 0.57^2)}{(4.55 - 4.09)^2} = 16$$

ดังนั้น ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กลุ่มตัวอย่างกลุ่มละ 16 คน โดยกลุ่มตัวอย่าง 16 คนแรกจัดให้เป็นกลุ่มควบคุมซึ่งได้รับการดูแลตามปกติจากพยาบาลประจำการในหอผู้ป่วยพิเศษชั้น 13 และกลุ่มตัวอย่าง 16 คนต่อมาจัดให้เป็นกลุ่มทดลองที่ได้รับโปรแกรมการวางแผนจำหน่าย

เครื่องมือที่ใช้ ประกอบด้วยเครื่องมือ 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ประกอบด้วย

- 1) แบบบันทึกข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ป่วยมะเร็งเต้านมที่รักษาด้วยการผ่าตัด
- 2) แบบวัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลก ย่อฉบับภาษาไทย (WHO QUALITY OF LIFE - BREF- THAI, WHO QOL-BREF-THAI) ซึ่งเป็นเครื่องมือวัด คุณภาพชีวิตที่พัฒนามาจากเครื่องมือชี้วัดคุณภาพชีวิต ขององค์การอนามัยโลกจำนวน 100 ข้อ พัฒนาโดย สุวัฒน์ มหัตถ์นิรันดร์กุล และคณะ¹⁵ ประกอบด้วยองค์ประกอบ ของคุณภาพชีวิต 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม มีคำถามจำนวน 26 ข้อ คะแนนรวมเท่ากับ 130 คะแนน เป็นมาตราประเมินแบบเรียงอันดับ เป็นแบบ 5 มาตรา โดยมีค่าความเชื่อถือเท่ากับ 0.8406 และค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.6515

- 3) แบบบันทึกการเกิดภาวะแทรกซ้อนหลังผ่าตัด เกี่ยวกับแผลติดเชื้อ น้ำเหลืองคั่งได้แผล แขนบวม ข้อไหล่ติด และอาการอื่นๆ

ส่วนที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการวางแผนจำหน่าย ประกอบด้วย

- 1) คู่มือการดูแลตนเองสำหรับผู้ป่วยก่อนและหลังผ่าตัดเต้านม
- 2) คู่มือการวางแผนจำหน่ายผู้ป่วยผ่าตัดมะเร็งเต้านมตามรูปแบบ D-M-E-T-H-O-D ซึ่งนำไปทดลองใช้กับผู้ป่วยมะเร็งเต้านมที่มีคุณสมบัติเดียวกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 10 คน เพื่อตรวจสอบความชัดเจนและความเหมาะสม พบว่า ผู้ป่วยบอกว่ามีความเข้าใจเนื้อหาของข้อมูลเป็นอย่างดี

จริยธรรมในการวิจัย

วิจัยนี้ผ่านการพิจารณาและอนุมัติจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น การพิทักษ์สิทธิอาสาสมัครโดยนำเสนอในภาพรวม ไม่ระบุชื่อ นามสกุล เลขโรงพยาบาลที่สามารถสื่อถึงตัวตนบุคคลนั้นได้ หมายเลขจริยธรรมคือ HE631064 รับรองเมื่อวันที่ 13 เมษายน 2563

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยพบผู้ป่วยตั้งแต่อยู่ที่ห้องตรวจรักษัปทุม เมื่อแพทย์วางแผนการรักษาร่วมกับผู้ป่วยและครอบครัวด้วยการผ่าตัดแบบ MRM และผู้ป่วยยินยอมเข้าร่วมวิจัยแล้วผู้วิจัยให้ผู้ป่วยตอบแบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคลและตอบแบบวัดคุณภาพชีวิตผู้ป่วยด้วยตนเองและ ผู้วิจัยมอบคู่มือการดูแลตนเองสำหรับผู้ป่วยก่อนและหลังผ่าตัดเต้านมให้ผู้ป่วยได้ศึกษาด้วยตนเอง
2. เมื่อผู้ป่วยมานอนรักษาในหอผู้ป่วยพิเศษชั้น 13 ก่อนผ่าตัด 1 วัน ในคืนก่อนผ่าตัด ผู้วิจัยจะให้ข้อมูลการเตรียมความพร้อมก่อนผ่าตัดตามคู่มือการวางแผนจำหน่ายผู้ป่วยผ่าตัด มะเร็งเต้านมตามรูปแบบ D-M-E-T-H-O-D โดยใช้คู่มือการดูแลตนเองสำหรับผู้ป่วยก่อนและหลังผ่าตัดเต้านมประกอบการให้ข้อมูล
3. หลังผ่าตัดวันที่ 1 ผู้วิจัยให้ข้อมูลการดูแลตนเองหลังผ่าตัด กระตุ้นให้ผู้ป่วยออกกำลังกายแขนข้างที่ผ่าตัดตามคู่มือการดูแลตนเองสำหรับผู้ป่วยก่อนและหลังผ่าตัดเต้านมเท่าที่ผู้ป่วยสามารถทำได้ และให้ผู้ป่วยซักถามข้อสงสัย
4. หลังผ่าตัดวันที่ 2 ผู้วิจัยให้ข้อมูลการดูแลตนเองเมื่อกลับไปพักฟื้นที่บ้าน สอน/สาธิต การดูแลสาย RVD แนะนำแหล่งประโยชน์ใกล้บ้านที่ผู้ป่วยสามารถขอความช่วยเหลือได้ พร้อมแนะนำการปฏิบัติตัวเมื่อกลับไปพักฟื้นที่บ้านตามคู่มือการดูแลตนเองสำหรับผู้ป่วยก่อนและหลังผ่าตัดเต้านม
5. วันที่จำหน่ายผู้ป่วยกลับบ้าน ผู้วิจัยมอบเอกสารเพื่อการดูแลต่อเนื่องให้ผู้ป่วย และให้ผู้ป่วยซักถามข้อสงสัย
6. เมื่อผู้ป่วยกลับบ้านได้ 3 วัน ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้ป่วยทางโทรศัพท์ โดยซักถามปัญหาที่เกิดขึ้น สอบถามความสามารถในการบริหารแขนและไหล่ตามท่าการออกกำลังกายในคู่มือการดูแลตนเองสำหรับผู้ป่วยก่อนและหลังผ่าตัดเต้านม และให้คำแนะนำเพิ่มเติมกรณีมีข้อสงสัยหรือมีปัญหาในการดูแลตนเอง
7. เมื่อผู้ป่วยมาติดตามการรักษาที่ห้องตรวจผู้ป่วยนอก (รักษัปทุม) หลังผ่าตัด 23 - 37 วัน ผู้วิจัยมาพบกลุ่มตัวอย่างและให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบวัดคุณภาพชีวิตด้วยตนเองและผู้วิจัยประเมินภาวะแทรกซ้อนหลังผ่าตัดเกี่ยวกับ แผลติดเชื้อ น้ำเหลืองคั่งใต้แผล แขนบวม ข้อไหล่ติด และอาการอื่นๆ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1) วิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ป่วยด้วยการแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบความแตกต่างข้อมูลระหว่างกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองด้วยสถิติ chi-square test ในกรณีที่เป็นข้อมูลแจกแจงนับ และ independent t-test ในกรณีที่เป็นข้อมูลต่อเนื่อง

2) เปรียบเทียบคุณภาพชีวิตระหว่างกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองด้วยสถิติ independent t-test

3) เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคุณภาพชีวิตของกลุ่มทดลองระหว่างก่อนทดลองและหลังการทดลองด้วยสถิติ paired t-test

4) เปรียบเทียบภาวะแทรกซ้อนหลังผ่าตัดระหว่างกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองด้วยสถิติ chi-square test

ผลการศึกษา

1. ลักษณะทั่วไปและข้อมูลทางคลินิกของกลุ่มตัวอย่าง

ลักษณะทั่วไปของกลุ่มทดลองพบว่ามีอายุระหว่าง 42-60 ปี อายุเฉลี่ย 53.25 (SD=6.10) ส่วนใหญ่สถานภาพคู่ร้อยละ 56.25 จบการศึกษาระดับปริญญาตรีร้อยละ 56.25 อาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจร้อยละ 43.75 จ่ายค่ารักษาพยาบาลโดยเบิกจากสวัสดิการข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจร้อยละ 81.25 จำนวนต่อมน้ำเหลืองที่ตัดออกเฉลี่ย 11.62 (SD=7.86) จำนวนวันนอนโรงพยาบาลเฉลี่ย 5.68 (SD=1.35) จำนวนวันที่คาสาย RVD เฉลี่ย 14.50 (SD=3.18) BMI เฉลี่ย 23.50 (SD=4.37)

ลักษณะทั่วไปของกลุ่มควบคุมพบว่ามีอายุระหว่าง 35-58 ปี อายุเฉลี่ย 49.37 (SD=6.71) ส่วนใหญ่สถานภาพคู่ร้อยละ 93.75 จบการศึกษาระดับประถมศึกษาร้อยละ 37.5 อาชีพเกษตรกรร้อยละ 31.25 และรับราชการ/รัฐวิสาหกิจร้อยละ 31.25 จ่ายค่ารักษาพยาบาลโดยเบิกจากสวัสดิการข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจร้อยละ 62.50 จำนวนต่อมน้ำเหลืองที่ตัดออกเฉลี่ย 10 (SD=6.28) จำนวนวันนอนโรงพยาบาลเฉลี่ย 6.12 (SD=1.50) จำนวนวันที่คาสาย RVD เฉลี่ย 17.62 (SD=2.27) BMI เฉลี่ย 24.52 (SD=4.02)

เมื่อเปรียบเทียบข้อมูลลักษณะทั่วไปของทั้ง 2 กลุ่ม ไม่พบความแตกต่างกัน ส่วนข้อมูลทางคลินิกด้านจำนวนวันที่คาสาย RVD ของกลุ่มทดลองน้อยกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (ตามตารางที่ 1)

1.2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคุณภาพชีวิตแต่ละด้านระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังการทดลอง

พบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนคุณภาพชีวิตโดยรวมของกลุ่มทดลองก่อนการทดลองเท่ากับ 95.43 (SD=10.74) และหลังการทดลองเท่ากับ 104 (SD=8.99) ทั้งหมดมีคะแนนคุณภาพชีวิตโดยรวมอยู่ระดับที่ดี ตามการแบ่งระดับคะแนนคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลกซึ่งอยู่ในช่วง 96-130 คะแนน ส่วนค่าเฉลี่ยคะแนนคุณภาพชีวิตโดยรวมของกลุ่มควบคุมก่อนการทดลองเท่ากับ 94.43 (SD=10.70) และหลังการทดลองเท่ากับ 91.81 (SD=13.34) ซึ่งมีคะแนนคุณภาพชีวิตโดยรวมอยู่ระดับปานกลาง ตามการแบ่งระดับคะแนนคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลกซึ่งอยู่ในช่วง 61-95 คะแนน (ตามตารางที่ 2)

1.3 การเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยผ่าตัดมะเร็งเต้านมที่คาสาย RVD กลับบ้านและได้รับโปรแกรมการวางแผนจำหน่ายก่อนและหลังการทดลอง

พบว่า คะแนนเฉลี่ยคุณภาพชีวิตโดยรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านสุขภาพทางกาย ด้านสุขภาพทางจิตใจ และด้านสิ่งแวดล้อมของกลุ่มทดลองหลังได้รับโปรแกรมการวางแผนจำหน่ายสูงกว่าก่อนได้รับโปรแกรมการวางแผนจำหน่ายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนคุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพทางสังคมก่อนและหลังได้รับโปรแกรมการวางแผนจำหน่ายไม่แตกต่างกัน (ตามตารางที่ 3)

1.4 การเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยผ่าตัดมะเร็งเต้านมที่คาสาย RVD กลับบ้านระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมภายหลังการทดลอง

พบว่า คะแนนเฉลี่ยคุณภาพชีวิตโดยรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านสุขภาพทางกาย ด้านสุขภาพทางจิตใจ และด้านสัมพันธภาพทางสังคม ของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อมของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมไม่แตกต่างกัน (ตามตารางที่ 4)

1.5 เปรียบเทียบภาวะแทรกซ้อนหลังผ่าตัดระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

พบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดไม่มีแผลติดเชื้อ ไม่เกิดเหตุการณ์สายระบายเลื่อน/หลุด กลุ่มควบคุมมีอาการแขนบวม แขนตึงๆ แขนหนัก ยกแขนลำบาก ข้อไหล่ติด เมื่อเปรียบเทียบการยกแขนข้างที่ผ่าตัดยกได้น้อยกว่าข้างที่ไม่ผ่าตัดจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 6.25 มีสาย RVD ไม่ทำงานและต้องไปแก้ไขที่โรงพยาบาลก่อนวันนัดหมายจำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 68.75 ส่วนกลุ่มทดลองเกิดสาย RVD ไม่ทำงานและต้องไปแก้ไขที่โรงพยาบาลก่อนวันนัดหมายจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 25

เมื่อวิเคราะห์ทางสถิติแล้วพบว่า การเกิดภาวะแทรกซ้อนเรื่องข้อไหล่ติดระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมไม่แตกต่างกัน ส่วนเรื่องสาย RVD ไม่ทำงานและต้องไปโรงพยาบาลเพื่อแก้ไขที่โรงพยาบาลก่อนวันนัดหมายของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (ตามตารางที่ 5)

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม จำแนกตามลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง

ลักษณะกลุ่มตัวอย่าง	กลุ่มทดลอง	กลุ่มควบคุม	p-value
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	
อายุ			
Mean \pm sd	53.25 \pm 6.10	49.37 \pm 6.71	0.097
Median (min: max)	54.50 (42: 60)	50 (35: 58)	
สถานภาพสมรส			
โสด	2 (12.50)	1 (6.25)	
หม้าย	2 (12.50)	-	
คู่	9 (56.25)	15 (93.75)	
หย่าร้าง/แยกกันอยู่	3 (18.75)	-	
ระดับการศึกษา			
ประถมศึกษา	2 (12.50)	6 (37.50)	
มัธยมศึกษาตอนต้น	-	1 (6.25)	
มัธยมศึกษาตอนปลาย	2 (12.50)	-	
ปวช./ปวส.	2 (12.50)	1 (6.25)	
ปริญญาตรี	9 (56.25)	5 (31.25)	
ปริญญาโท	1 (6.25)	3 (18.75)	
อาชีพ			
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	4 (25)	1 (6.25)	
เกษตรกร	4 (25)	5 (31.25)	
รับจ้าง	-	1 (6.25)	
ค้าขาย	1 (6.25)	4 (25)	
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	7 (43.75)	5 (31.25)	
วิธีการจ่ายค่ารักษาพยาบาล			
จ่ายเอง	-	1 (6.25)	
เบิกจากสวัสดิการข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	13 (81.25)	10 (62.50)	
ประกันสุขภาพถ้วนหน้า	3 (18.75)	4 (25)	
ประกันสังคม	-	1 (6.25)	
จำนวนต่อม้ำเหลืองที่ตัดออก			
Mean \pm sd	11.62 \pm 7.86	10 \pm 6.28	0.523
Median (min: max)	8.5 (3: 31)	10 (0: 23)	
จำนวนวันที่นอนโรงพยาบาล			
Mean \pm sd	5.68 \pm 1.35	6.12 \pm 1.50	0.393
Median (min: max)	6 (3: 8)	6 (4: 10)	
จำนวนวันที่คาสาย RVD			
Mean \pm sd	14.5 \pm 3.18	17.62 \pm 2.27	0.003
Median (min: max)	14 (9: 20)	18 (12: 21)	
ดัชนีมวลกาย (BMI)			
Mean \pm sd	23.50 \pm 4.37	24.52 \pm 4.02	0.495
Median (min: max)	22.43 (16.29: 33.20)	23.42 (19.75: 33.33)	

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคุณภาพชีวิตแต่ละด้านระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังการทดลอง

คุณภาพชีวิต	กลุ่มทดลอง				กลุ่มควบคุม			
	ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง		ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง	
	mean	SD	mean	SD	mean	SD	mean	SD
ด้านสุขภาพทางกาย	23.75	2.84	27.12	2.57	24.31	3.68	22.68	3.26
ด้านสุขภาพทางจิตใจ	23.31	2.84	25.37	2.94	22.50	2.60	22.06	4.05
ด้านสัมพันธภาพทางสังคม	10.87	2.21	12.12	1.78	10.75	2.01	10.37	1.89
ด้านสิ่งแวดล้อม	30.06	3.29	31.68	3.09	30	3.70	29.75	4.29
ผลรวมคุณภาพชีวิตทุกด้าน	95.43	10.74	104	8.99	94.43	10.70	91.81	13.34

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคุณภาพชีวิตโดยรวมและรายด้านของกลุ่มทดลองระหว่างก่อนทดลองและหลังการทดลอง

คุณภาพชีวิต	กลุ่มทดลอง				Mean difference (95% CI)	t-value	p-value
	ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง				
	mean	SD	mean	SD			
ด้านสุขภาพทางกาย	23.75	2.84	27.12	2.57	3.37 (1.89 ถึง 4.85)	4.85	0.0002
ด้านสุขภาพทางจิตใจ	23.31	2.84	25.37	2.94	2.06 (0.48 ถึง 3.63)	2.79	0.0137
ด้านสัมพันธภาพทางสังคม	10.87	2.21	12.12	1.78	1.25 (-0.003 ถึง 2.50)	2.12	0.0506
ด้านสิ่งแวดล้อม	30.06	3.29	31.68	3.09	1.62 (0.80 ถึง 2.44)	4.21	0.0008
ผลรวมคุณภาพชีวิตทุกด้าน	95.43	10.74	104	8.99	-8.56 (-12.10 ถึง -5.02)	-5.15	0.0001

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคุณภาพชีวิตโดยรวมและรายด้านระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมภายหลังการทดลอง

คุณภาพชีวิต	กลุ่มทดลอง หลังการทดลอง		กลุ่มควบคุม หลังการทดลอง		Mean difference (95% CI)	t-value	p-value
	mean	SD	mean	SD			
ด้านสุขภาพทางกาย	27.12	2.57	22.68	3.26	4.43 (2.31 ถึง 6.55)	4.27	0.0002
ด้านสุขภาพทางจิตใจ	25.37	2.94	22.06	4.05	3.31 (0.75 ถึง 5.87)	2.64	0.0129
ด้านสัมพันธภาพทางสังคม	12.12	1.78	10.37	1.89	1.75 (0.42 ถึง 3.07)	2.69	0.0115
ด้านสิ่งแวดล้อม	31.68	3.09	29.75	4.29	1.93 (-0.76 ถึง 4.64)	1.46	0.1536
ผลรวมคุณภาพชีวิตทุกด้าน	104	8.99	91.81	13.34	12.18 (3.97 ถึง 20.40)	3.02	0.005

ตารางที่ 5 จำนวนและร้อยละการเกิดภาวะแทรกซ้อนระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมภาย หลังการทดลอง

ภาวะแทรกซ้อน	กลุ่มทดลอง	กลุ่มควบคุม
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)
1. มีอาการไข้ ปวด บวม แดง ร้อนบริเวณแผลผ่าตัด	-	-
2. แขนบวม แขนตึงๆ แขนหนัก	-	1 (6.25)
3. รอบวงแขนข้างที่ผ่าตัดใหญ่กว่าแขนข้างที่ไม่ได้ผ่าตัดมากกว่า 2 ซม. โดยการใช้สายวัด วัดเส้นรอบวงแขนที่ตำแหน่ง 10 ซม. เนื่องจากข้อศอก	-	-
4. ยกแขนลำบาก ข้อไหล่ติด	-	1 (6.25)
5. เปรียบเทียบการยกแขนข้างที่ผ่าตัดยกได้น้อยกว่าข้างที่ไม่ผ่าตัด	-	1 (6.25)
6. สายระบายสูญญากาศเลื่อน/หลุด	-	-
7. สายระบายสูญญากาศไม่ทำงาน	4 (25)	11 (68.75)
8. ไปโรงพยาบาลก่อนวันนัดหมาย	4 (25)	11 (68.75)

การอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยในครั้งนี้พบว่า คุณภาพชีวิตของผู้ป่วยผ่าตัดมะเร็งเต้านมที่คาสาย RVD กลับบ้านก่อนและหลังได้รับโปรแกรมการวางแผนจำหน่ายมีคะแนนเฉลี่ยคุณภาพชีวิตโดยรวมมีค่าคะแนนอยู่ในระดับดี (96-130 คะแนน) แสดงถึงการมีคุณภาพชีวิตที่ดี สอดคล้องกับการศึกษาของ อุบล จัวงพานิช และคณะ¹⁴ ที่ศึกษาผลของการใช้โปรแกรมการวางแผนจำหน่ายต่อพฤติกรรมการดูแลตนเองและคุณภาพชีวิตในผู้ป่วยมะเร็งเต้านมที่ได้รับการรักษาด้วยยาเคมีบำบัด พบว่ากลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยคุณภาพชีวิตสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และสอดคล้องกับการศึกษาของ Salmani, et al., 2018¹³ ที่สนับสนุนผลของการใช้โปรแกรมการวางแผนจำหน่ายที่สามารถเพิ่มคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยผ่าตัดมะเร็งเต้านมได้

สำหรับการเกิดภาวะแทรกซ้อนหลังผ่าตัด พบว่า ในกลุ่มทดลองไม่เกิดภาวะแทรกซ้อนคือ ไม่มีแผลติดเชื้อ ไม่เกิดเหตุการณ์สายระบายเลื่อน/หลุด เกิดสาย RVD ไม่ทำงานและต้องไปแก้ไขเรื่องสาย RVD ที่โรงพยาบาลก่อนวันนัดหมาย 4 คน คิดเป็นร้อยละ 25 ซึ่งน้อยกว่ากลุ่มควบคุมที่เกิดสาย RVD ไม่ทำงานและต้องไปแก้ไขเรื่องสาย RVD ที่โรงพยาบาลก่อนวันนัดหมายจำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 68.75 และมีอาการแขนบวม แขนตึงๆ แขนหนัก ยกแขนลำบาก ข้อไหล่ติด เมื่อเปรียบเทียบการยกแขนข้างที่ผ่าตัดยกได้น้อยกว่าข้างที่ไม่ผ่าตัดจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 6.25 สอดคล้องกับการศึกษาของพาศนา บุญยะมาน⁶ พบว่า ผู้ป่วยหลังผ่าตัดมะเร็งเต้านมแบบ MRM ในระยะ 1 เดือน พบภาวะแทรกซ้อนร้อยละ 18.52 เป็นภาวะน้ำเหลืองคั่งร้อยละ 11.11 และมีอาการขาบริเวณแขนข้างที่ผ่าตัดร้อยละ 7.41

สรุป การวัดประสิทธิผลของโปรแกรมการวางแผนจำหน่ายต่อคุณภาพชีวิตและภาวะแทรกซ้อนหลังผ่าตัดของผู้ป่วยผ่าตัดมะเร็งเต้านมที่คาสาย RVD กลับบ้านส่งผลให้คุณภาพชีวิตของผู้ป่วยดีขึ้น ไม่เกิดภาวะแทรกซ้อนหลังผ่าตัด

ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาไปใช้

1. **ด้านปฏิบัติการพยาบาล** ผลจากการวิจัยนี้สามารถนำไปประกอบการวางแผนจำหน่ายไปประยุกต์ใช้ได้ในการแก้ปัญหาเรื่องความแออัดของจำนวนเตียงในโรงพยาบาล สามารถลดจำนวนวันนอนโรงพยาบาลโดยผู้ป่วยผ่าตัด MRM สามารถคาสาย RVD กลับบ้านได้หลังผ่าตัด 5 วันโดยไม่เกิดภาวะแทรกซ้อนที่ป้องกันได้

2. **ด้านการวิจัย** เสนอแนะให้ติดตามประเมินคุณภาพชีวิตผู้ป่วยหลังจากเสร็จสิ้นการรักษาแล้วอย่างน้อย 1 เดือน และมีการติดตามระยะยาวใน 3 เดือน และ 6 เดือน เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ไม่ได้แยกกลุ่มผู้ป่วยที่ได้รับยาเคมีบำบัดก่อนผ่าตัด และกลุ่มที่รับยาเคมีบำบัดหลังผ่าตัด ซึ่งมีผลต่อการประเมินคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยเนื่องจากผลกระทบจากการผลข้างเคียงของยาเคมีบำบัดทำให้ผู้ป่วยอ่อนล้า วิดกกังวล และมีผลด้านลบต่อคุณภาพชีวิตโดยรวม

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่อง ผลของโปรแกรมการวางแผนจำหน่ายต่อคุณภาพชีวิตและภาวะแทรกซ้อนหลังผ่าตัดของผู้ป่วยผ่าตัดมะเร็งเต้านมที่คาสายระบายสูญญากาศกลับบ้าน สำเร็จได้ด้วย ความกรุณาจากหลายท่านที่ช่วยอนุเคราะห์ช่วยเหลือด้วยดีตลอดมา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พว.อุบล จวงพานิช พยาบาลเชี่ยวชาญอิสระ ที่ปรึกษาคณะกรรมการพัฒนาวิชาชีพ ฝ่ายการพยาบาล โรงพยาบาลศรีนครินทร์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่ให้คำแนะนำ คำชี้แนะ คุณฉลองพล สารทอง นักชีวสถิติ หน่วยมะเร็ง โรงพยาบาลศรีนครินทร์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่ให้คำปรึกษาด้านการวิเคราะห์ข้อมูลวิจัย ส่งผลให้การศึกษาวิจัยสำเร็จ ลุล่วงด้วยดี ผู้วิจัยขอขอบคุณบุคลากรหน่วยรักษัปทุม และบุคลากรหอผู้ป่วยพิเศษชั้น 13 คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่มีส่วนช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ และขอขอบคุณผู้ป่วยและผู้ดูแลทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการศึกษาวิจัยเป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

1. Sung H, Ferlay J, Siegel RL, Laversanne M, Soerjomataram I, Jemal A, et al. Global Cancer Statistics 2020: GLOBOCAN Estimates of Incidence and Mortality Worldwide for 36 Cancers in 185 Countries. CA: A Cancer Journal for Clinicians [Internet]. 2021 [cited 2023 Feb 5];71:209-49. Available from: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.3322/caac.21660>
2. ทะเบียนมะเร็ง 2563 [Internet]. [cited 2023 Feb 5]. Available from: https://www.nci.go.th/e_book/hosbased_2563/index.html
3. Cancer in Thailand [Internet]. [cited 2023 Feb 5]. Available from: https://www.nci.go.th/e_book/cit_x/index.html
4. หน่วยมะเร็ง โรงพยาบาลศรีนครินทร์, มหาวิทยาลัยขอนแก่น. Hospital-Based Cancer Registry [Internet]. Khon Kean; 2563 [cited 2023 Feb 5]. Available from: [https://kkcr.kku.ac.th/images/stories/CR_Report/hospital-based annual report 2018.pdf](https://kkcr.kku.ac.th/images/stories/CR_Report/hospital-based%20annual%20report%202018.pdf)
5. หน่วยมะเร็ง โรงพยาบาลศรีนครินทร์, มหาวิทยาลัยขอนแก่น. Hospital-Based Cancer Registry [Internet]. Khon Kean; 2563 [cited 2023 Feb 5]. Available from: [https://kkcr.kku.ac.th/images/stories/CR_Report/hospital-based annual report 2019.pdf](https://kkcr.kku.ac.th/images/stories/CR_Report/hospital-based%20annual%20report%202019.pdf)
6. หน่วยมะเร็ง โรงพยาบาลศรีนครินทร์, มหาวิทยาลัยขอนแก่น. Hospital-Based Cancer Registry [Internet]. Khon Kean; 2563 [cited 2023 Feb 5]. Available from: [https://kkcr.kku.ac.th/images/stories/CR_Report/hospital-based annual report 2020.pdf](https://kkcr.kku.ac.th/images/stories/CR_Report/hospital-based%20annual%20report%202020.pdf)
7. Hesselink G, Flink M, Olsson M, Barach P, Dudzik-Urbaniak E, Orrego C, et al. Are patients discharged with care? A qualitative study of perceptions and experiences of patients, family members and care providers. BMJ Qual Saf [Internet]. 2012 Dec 1 [cited 2023 Apr 4];21(Suppl 1):i39-49. Available from: https://qualitysafety.bmj.com/content/21/Suppl_1/i39
8. พาศนา บุญยะมาน. ผลการวางแผนจำหน่ายผู้ป่วยผ่าตัดมะเร็งเต้านมแบบถอนรากชนิดตัดแปลงพร้อมขอตรวจระยะปลายสูญญากาศต่อความสามารถในการดูแลตนเอง ภาวะแทรกซ้อน และความพึงพอใจ หอผู้ป่วยศัลยกรรมหญิง โรงพยาบาลสงขลา. Journal of Preventive Medicine Association of Thailand [อินเทอร์เน็ต]. 2017 [อ้างถึง 22 มกราคม 2023];7:95-103. Available at: <https://he01.tci-thaijo.org/index.php/JPMAT/article/view/128085>

9. ธวัช อิงศิริโรรัตน์, สิทธิ เซาริซีน. ปัจจัยเสี่ยงต่อการเกิดภาวะของเหลวคั่งใต้แผลผ่าตัด (Seroma) ภายหลัง การผ่าตัดมะเร็งเต้านมด้วยวิธี Modified Radical Mastectomy. ศรีนครินทร์เวชสาร 2564;36:382-8.
10. Olasehinde O, Alatise O, Arowolo O, Adisa A, Wuraola F, Boutin-Foster C, et al. Safety and feasibility of early postmastectomy discharge and home drain care in a low resource setting: OLASEHINDE et al. J Surg Oncol 2018;118:861-6.
11. Chadha NK, Cumming S, O'Connor R, Burke M. Is discharge home with drains after breast surgery producing satisfactory outcomes? Ann R Coll Surg Engl [Internet]. 2004 Sep [cited 2023 Feb 5];86:353-7. Available from: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1964246/>
12. Segrin C, Badger TA. Psychological and physical distress are interdependent in breast cancer survivors and their partners. Psychol Health Med 2014;19: 716-23.
13. Salmani S, Imanipour M, Nikbakht Nasrabadi A. The implementation of a discharge planning to improve quality of life in breast cancer patients: A quasi-experimental study. Arch Breast Cancer 2018;5:163-7.
14. อุบล จ้วงพานิช, ณัฐรัชญา ไชยวงศ์, จุรีพร อุ่ณบุญเรือน. ผลของการใช้โปรแกรมวางแผน จำหน่ายต่อพฤติกรรมการดูแลตนเองและคุณภาพชีวิตในผู้ป่วยมะเร็งเต้านมที่รับประทาน เคมีบำบัด. วารสารคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา 2551;15:32-42.
15. กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข [Internet]. [cited 2023 Feb 24]. Available from: <https://dmh.go.th/test/whoqol/>